

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תיק 1271655/1

כ"ה

בית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק יוסף, הרב יעקב זמיר, הרב מיכאל עמוס

המעורר: [REDACTED] ת"ז [REDACTED] (ע"י ב"כ עו"ד רפי שדמי ועו"ד אברהם אינדורסקי)

נגד המשיב: [REDACTED] ת"ז [REDACTED] (ע"י ב"כ עו"ד ליאן קהת ועו"ד גילור ידידיה נחום)

הנדון: גירושין

החלטה

לפנינו ערעור וערעור כנגד על פסק דינו של בית הדין האזורי מכד' אייר תש"פ (18.5.20).

בפסק דין זה נקבע כי על הצדדים להתגרש, כי הסכם הממון שנחתם על ידי הצדדים טרם הנישואין בתוקף, וכי על האיש לשלם לאישה סך 500 אלף ש"ח בתור כתובה.

להלן העובדות הצריכות לנו בקצרה:

- 1) הצדדים נישאו בזיווג שני ב-30.12.07, לשני הצדדים ילדים מנישואים קודמים.
- 2) טרם נישואי הצדדים חתמו הצדדים על הסכם ממון, בו בין השאר נאמר, כי רכושו של כל צד יישאר לו, וכי אין לאישה זכויות במשרד התווך השייך לאיש-האישה מכחישה כי חתמה על הסכם זה וטוענת כי בתאריך החתימה שהו הצדדים באילת לרגל חתונתם הקרובה.
- 3) בחודש ינואר 2015 עזב האיש את הבית, מאז התקיימו ניסיונות לשלום בית בעיקר בשנת 2016, אלא שאלו לא הובילו לשלום המיוחד, ובקשה לשוב סכסוך הוגשה לבית המשפט על ידי האיש ב-26.8.16, הליך זה הופסק לבקשת האישה ב-5.3.17, ותביעת גירושין הוגשה לבית הדין ב-19.3.17.
- 4) ב-7.5.17 הגישה האישה בקשה לכיטול הסכם הממון, בטענה כי זה זויף. לדבריה במועד החתימה שהו הצדדים באילת וברור כי לא חתמו אז על ההסכם.
- 5) בית הדין האזורי קיים במשך כשנה וחצי שמונה דיונים ארוכים, נשמעו עדים, הוגשו סיכומים, ובסופו של דבר ניתן פסק דין ארוך (כ-150 עמודים) הסוקר את כל ההליך ומכריע בעניין טענות הצדדים.

פסק הדין האזורי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

(1) לעניין הגירושין-דעת שניים מהדיינים הייתה כי למעשה האשה לא רוצה היום, ואף לא רצתה בשלום בית מתחילת ההליך, משכך ברור להם כי על הצדדים להתגרש הן מחמת כך שמדובר בבני עדות המזרח שכידוע לא קיבלו עליהם חרם דרכנו גרשום, הן מחמת דבריו המפורסמים של הגר"ח פלאג'י, ואם מצד שהגדירו אותם כמורדים זה על זה ומצד דינו של רבינו ירוחם.

לעומת כן דעת המיעוט- למרות שהסכימה כי אין כל סיכוי לשלום בית-לא קיבלה טיעונים אלו ובעיקר הגיעה למסקנה כי יש לחייב את הצדדים להתגרש מחמת חוסר שלום הבית או מאיסות האיש

(2) בעניין הסכם הממון- כאן הייתה אחדות דעות בקרב בית הדין האזורי כי יש תוקף להסכם הממון וזה לאחר שבית הדין קמא שמע את עדויות עורכי הדין שערכו את ההסכם, וכן בדק את מהימנות החתימות באמצעות גרפולוג.

(3) בעניין הכתובה נחלקו הדעות:

א) דעת דין א'- שמדובר בספק באשמת מי הגירושין האם באשמתו או באשמתה, ובמקרה זה לדבריו- ומאחר והאיש הוא המוחזק- יש לפסוק שאין לחייב בתוספת כתובה, ומכל מקום כתב שלאור הנסיבות יש מקום לפשר ועל כן תקבל האשה בכתובה סך 120 אלף ₪ וזאת בנוסף לכך שלא תצטרך לשלם תמורת מגוריה בדירת האיש מספר שנים.

ב) דעת דין ב'- לשיטתו כי לא הוכח שהאשה אינה רוצה בשלום בית, ועל כן חייב האיש במלוא סכום הכתובה על סך מיליון ₪, לדבריו גם חייב במגוריה במשך השנים ומכאן שאינה חייבת לו מאומה תמורת המגורים בדירה.

ג) דעת דין ג'- מסכים לדבריו של דין א' כי מדובר בספק מי האשם בפירוק הנישואין, ובמצב זה לדעתו לא מגיע לאשה לקבל את כתובתה- ודאי לא את תוספת כתובתה, אולם יש לחייב בפשרה הן לאור הספק העובדתי והן לאור הסכמת האיש המקורית, והן מחמת חיוב שבועה, ועל כן יש לחייב את האיש לשלם כתובה בסך 500 אלף ₪ ולרבות פטור מתשלום דמי שימוש כפי שקבע דין א'.

הוגש ערעור לפנינו על ידי האשה כדלקמן:

לטענת האשה טעה בית הדין בכך שלא קבע בצורה ברורה כי האשם הינו באיש, ומבחינתה היא הייתה מוכנה לשלום בית, לדבריה גם לשיטת בית הדין משמדובר בספק עובדתי יש לקבוע לכל הדעות כי הכתובה בחזקתה.

מוסיפה וטוענת כנגד הסכם הממון שלדבריה לא נחתם על ידה, וכן טוענת כי היא זכאית למזונות עד ליום הגט.

וערעור שכנגד על ידי האיש:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האיש טוען כי שגה בית הדין בכך שחייב סך 500 אלף ₪, לדבריו אמנם הציע בעבר פשרות שונות, אולם משכחרה האישה לסרב ולנהל את ההליך, שוב לא ניתן להסתמך על הסכמות שהביע בעבר, מוסיף ומציין כי האישה הגישה נגדו תביעה בבית הדין לעבודה על סך 800 אלף ₪ וכן מציין כי התגוררה בדירתו במשך חמש שנים- דבר השווה הון רב, לדבריו מרכיבי הפשרה השונים עולים לכלל יותר ממיליון ₪.

מוסיף וטוען כי מדובר בכתובה מוגזמת שנהוג להפחיתה בהתאם לנסיבות.

לגופם של דברים:

1) לגבי עניין הגירושין

אין צורך לזון בדבר שכן לא הוגש על כך ערעור, ומדברי הצדדים ומשיחם עולה בצורה ברורה כי פשיטא להם שעליהם להתגרש.

2) לגבי עניין הסכם הממון

לא מצאנו כל טעם להתערב בקביעת בית הדין האזורי כי מדובר במסמך תקף. כאמור קודם מדובר בקביעה הנסמכת על הן על עדות עורכי הדין שערכו את המסמך, לרבות עורכת דין שכירה ממשד עורכי הדין, ואף על רישום מספר הנוטריון של המשרד, הדעת גם נותנת כי נערך הסכם בין הצדדים כפי שנהוג בנסיבות העניין.

3) לגבי עניין הכתובה

טענת כתובה מוגזמת

נקדים כי איננו מקבלים את הטענה כי מדובר בסכום שנכתב לכבוד בעלמא. כעולה מהנטען לפנינו על ידי האיש כתב סכום זה מאחר והיו לו דירות, ואף לא כתוצאה מלחץ על ידי משפחת האישה, ומאחר והוא הודה כי רצה להתחייב בכך, ומעמדו הכלכלי היה כזה שרצה בכך, שוב אין לראות בסכום שנכתב משום כתובה מוגזמת.

ועיין ברמ"ך שהביא השיטה מקובצת כבא מציעא קד עמוד ב, שכתב לגבי מקום שנהגו לכפול המובא בגמ' ששם כשבא לגבות גובה מחצה, ומבואר שם ברמ"ך שעל כל פנים בהתנו במפורש שכוונתם לסכום המלא חייב בסכום המלא, ומבואר שלמרות שפרשנות הפשוטה היא שהכתוב הינו רק בערך חצי, מכל מקום אם כוונת המתחייב הייתה לפרשנות סכום מלא חייב בכך, ולא ניתן לומר כי התחייב רק במחצה.

מיהו הגורם לגירושין

לגבי פסיקת בית הדין קמא איננו יכולים להכריע בצורה שונה מבחינה עובדתית-היינו כי קיים לפחות ספק מיהו הגורם לגירושין, לרבות האפשרות כי שניהם גרמו לפירוק הקשר.

אומנם נציין כי מעיון בפרוטוקול הדיון מיום 18.7.18 מצאנו עדות של עו"ד [REDACTED] ממנו ניתן להתרשם כי לפחות חלק מכשולן שלום הבית יש לשייך לאישה.

ת. בסדר, אני יבקש סליחה [REDACTED] לא רצתה לצאת מהבית איפה שהיא גרה, יש לה כבוד של אשה, [REDACTED] היא לא אשה של כסף, היא אשה של כבוד, העליתי בפניהם כמה אפשרויות של שלום בית, [REDACTED] התחיל לצאת מהבית, הוא היה חייב לחזור עם הסכם, היו כמה אופציות אחת מהם [REDACTED] הציע שהילדים שלה יצאו מהבית, בטענה שהוא לקח אותם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כשהם היו קטנים כעת הגם גדולים ונמאס לו. אמרה אפי' חתול לא זורקים מהבית, קשה לאמא להוציא את הילדים שלה. הצעתי שילכו לשכור בית במקום אחר, והכל יבוא על מקומו בשלום, זאת היתה ההצעה שלי. לא הסכימה, כי היא סוג של בן אדם שקשה לה מאוד לזוז מהלך חדש, היא בסטטוס קוו שלה.

ובתביעת הגירושין נטען על ידי האיש בסעיפים 31-34 כיוצא בו, וכי כתוצאה מכך נאלץ לעזוב את הדירה.

טענה זו יש בה ממש שהרי אין האיש מחויב להכניס לביתו (בצורה קבועה) את ילדי האישה הבגירים- ודאי במקרה בו טרען כי אלו פוגעים בשלום הבית- כמבואר שו"ע אבן העזר (סימן עד סעיף ט) ובמקרה כזה יש לראות באי נכונותה של האישה להגיע לפשרה בתור מעין "מרד"

ועיין פסקי דין של בתי הדין הרבניים בישראל (חלק ו עמוד 8) שכתבו,

הנה לא מצאנו בתיק שום הוכחה שהבעל התחייב בכתב או בע"פ להחזיק את בת החורגת אצלו בבית, למרות שבשעה שהתחתן אתה ידע שיש לה בת מנשואיה הקודמים, אבל כל עוד ואין התחייבות מפורשת מצד הבעל להחזיקה אצלו, הרי הבעל זכאי להוציאה מביתו בכל זמן ועידן ... הרי אף שהיא טרענת שפניה לשלום, אבל היא הרי מתנה שוכה לבית בעלה בתנאי שגם הבית תבוא אתה וכולם ידורו יחד בכפיפה אחת, דבר אשר הבעל זכאי להתנגד לכך, ועצם העובדה שאין האשה מוכנה לבוא לבית בעלה בגפה, כמותה כמסרכת להשלים עם בעלה

אם כן הוא הרי שלפחות יש רגליים לדבר לטענות האיש ואף עד אחד המסייע לדבריו. ואם כן מה שיש לדרון בעניין, נוגע לשאלת הפסד תוספת הכתובה, ולעניין מי הוי מוחזק - היינו במקום ספק מורדת האם תפסיד האישה את תוספת הכתובה.

לעניין תוספת הכתובה מצינו כי במקום שהאישה מורדת ורוצה האיש לגרש שוב אינו חייב בתוספת הכתובה

וכך לשון הרשב"א בתשובה, (חלק א סימן אלף רלה),

טרקוסטה שאלתם המורדת על בעלה ואומרת מאיס עלי או בעינא ליה ומצערנא ליה אם כופין אותו לגרש?

תשובה : שורת הדין אין כופין אותו לגרש בכל כיוצא בזה...

ומה ששאלתם מה הן גובות מנכסי הבעל בכתובתן ומתנתן. כבר אמרנו שאין הבעל מוציא אלא מרצונו ואם הוציא מרצונו בין בזו ובין בזו נותן להם כתובתן כל' נכסי צאן ברזל. אבל מה שנתן להם משלו אינן נוטלות כלל כיון שהן תובעות להתגרש דאדעתא למשקל ומיפק לא יחייב. אבל אם לא רצה להוציא מרעת עצמו אלא מחמת מרדן בזה יש הפרש ביניהן. שאומרת בעינא ליה ומצערנא ליה מכריזין עליה ד' שבתות ... אבל האומרת מאיס עלי יגרשני ואיני חפצה בו ולא בכתובתו אינו מוציא עד שנים עשר חדש ואין מכריזין עליה...

דברי רשב"א אלו הינם המקור לדברי רבינו ירוחם לפיהם משהחלה האישה למרוד ורוצה לגרשה שוב אינו חייב בתוספת הכתובה, ומדברי הרשב"א מבואר שדין זה נכון גם לגבי מורדת דבעינא ליה ולא רק לגבי מורדת דמאיס עלי, וכן משמע גם בדברי הר"ן כתובות פרק חמישי שכתב בשם הגאונים כי מורדת צריכה להחזיר מתנות וכתב שם ;

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולענין מתנה שנתן לה הבעל יש מן הגאונים שאמרו כי אפילו דלא מפסדת נכסי מלוג מאי דיהיב לה בעל מיהת מפסדת דלא אקני לה אלא אדעתא למיקם קמיה אבל אדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה והקשה הרמב"ן ז"ל אי הכי היכי אמרין בריש פרקין (נד:) דתנאי כתובה ככתובה דמי למורדת ובמאי דמי לכתובה הא אפילו במתנה דלכתור נשואין אמרין דמפסדה ולדידי לא קשיא דאי הו' תוספת כמתנה כי מגרש מתוך מרדה הפסידה לאלתר משום דלא אקנו לה מעיקרא אלא אדעתא למיקם קמיה אבל השתא דאמרין דכתובה הו' לא מפסדה מיניה לתנא דמתני' אלא בפחיתת שבעה שבעה מכתובה או בדי' שבתות כרבותינו:

מדברי הר"ן נראה כי הכלל של למישקל ומיפק לא כתב לה נכון הוא גם במורדת דבעינא ליה ולא רק במאס עלי, ואף שמדבריו בפשטות יוצא כי דין הפסד תוספת תלוי בהפסד העיקר שזה אינו ללא הכרזות והתראות, מכל מקום אין ראיה כי חולק על הרשב"א בעניין מי שרצה להוציא מיד ללא הכרזות והוצאות שבוה סבר הרשב"א שמאכדת תוספת כתובה וכפי שביארו מרן הגרי"ש אלישיב בפד"ר חלק ח עמוד 324 - 325

במקום שהאשה היא המורדת בבעלה והבעל רוצה באשתו, הרי כל ההכרזות והתראות שנאמרו במורדת, וכל התקנות הללו לא באו אלא ללחוץ עליה שתמלך בדעתה ותשוב לחיי שלום עם בעלה, ולכן אם הבעל מגרשה [עמוד 325] בטרם נגמרו כל הפעולות הללו חייב לשלם לה כתובה ותוס' כתובה, משא"כ במקרה וגם הבעל לא רוצה בה הרי אין מקום לתקנה זו וממילא קם דינא שמכין שהיא לא רוצה אותו, הרי אדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה תוספת כתובה.

ובעניין אצלנו תביעת האיש לגירושין מבוססת אמנם על כך שהאשה מרדה בו, ואם כן מאחר שבבואו לבית הדין תבע בצורה ברורה שרוצה גירושין, אם כן נותן הדין שיכול לגרש ואינו משלם את תוספת הכתובה.

אמנם האשה לשיטתה טוענת כי מעולם לא מרדה ואף באותו זמן טענה כי אינה רוצה במרד אלא רוצה כי האיש ישוב לביתו, ובפועל לא הצליח בית הדין קמא להכריע מי מרד במי, ונמצא כי הדבר הינו בספק והשאלה האם נלך בתור מוחזק או נלך אחרי השטר שהוא ברור לפנינו ואילו טענת האיש לא התבררה.

ועיין רמב"ם הלכות אישות (פרק יד הלכה טז) שכתב בזה הלשון:

איש ואשתו שכאו לבית דין, הוא אומר זו מורדת מתשמיש והיא אומרת לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עמו, וכן אם טענה היא ואמרה שהוא מורד מתשמיש והוא אומר לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עמה, מחרימין בתחלה על מי שהוא מורד ולא יודה בבית דין, ואחר כך אם לא הודו אומרין להם התיחדו בפני עדים, נתיחדו ועדיין הם טוענין מבקשין מן הנטען ועושין פשרה כפי כח הדיין.

ושם מדובר על מקרה בו טוען אחד מהצדדים כי השני מורד והשני משיב כי אינו מורד כלל אולם הדין שווה גם באופן בו יש מרד ודאי וכל אחד מאשים את השני במרד זה

וכן כתב בשו"ת מבי"ט (חלק א סימן רסז) וז"ל,

והכא בגדון זה כל א' אומר אתה הוא המורד סוף סוף הכחשה יש ביניהם והאי הכחשה יותר חזקה מאותה הכחשה, ולכן מחרימין ביניהן בתחלה על מי שהיא מורד ולא יודה בב"ד, ואח"כ יתיחדו בפני עדים כמו שכתב הרב ז"ל, וכפי מה שבא בשאלה כבר נתארך הענין בריב זה ביניהם ונתיחדו כמה פעמים, ועכ"ז ראוי לחזור ליחדם בפני עדים אחר שיחרימו על העב' ויכללו ג"כ העתיד והוא היחוד בפני העדים, ואם עדיין הם טוענים כתב

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הרב ז"ל מבקשים מן הנטען ובנדון זה שניהם נטענים ועל כרחם עושין פשרה כפי כח הדין ומגלגלים ביניהם על כך, כי אין הדין נותן להאמין את הא' יותר מן האחר אלא א"כ יראה לדיינים איזו אמתלא לא' יותר מן האחר ויסמכו דעתם על כך.

ויש לדקדק בסוף דבריו שכתב שעושין פשרה ביניהם, אלא אם נראה אמתלא לא' יותר מהאחר, ומהי אמתלא זו לא פירש (וראה להלן מ"ש לבאר).

ובכני אהובה שם כתב,

יש לדקדק האיש שטוען על אשתו שהיא מורדת, וא"כ כונתו לפחות כתובתה ולגרשה בלי כתובה כי מה יש לבי"ד לעשות לה זולת כן, וא"כ כשמגרשה ונותן לה כתובה ישביע אותה שלא היתה מורדת כדין הנשבעת ונוטלת, ולמה כתב הרמב"ם מחרימין והראב"ד כתב דאין להתרים והלא יש כאן שבועה להנשבע ונוטל?

ומדבריו עולה בפשטות שלמרות שיש כאן מחלוקת בין הצדדים ולדברי האיש האשה מרדה, "הדין הוא שגובה כתובה" (רק שיכול לחייבה בשבועה ועיין שם מה שחירץ בדעת הרמב"ם), ומבואר שבכל מקום שיש טענות עובדתיות - אשר לדברי האיש יש בהם כדי להפסיד את הכתובה, אינו יכול להפסיד לה את הכתובה בטענות אלו ללא ראיה ברורה שאכן יש כאן הפסד כתובה ברור.

כיוצא בזה מצינו ברמב"ם הלכות אישות (פרק כד הלכה לגבי אדם הטוען כי אשתו הינה עוברת על דת שיכול להשביעה מספק אולם אינה מאבדת כתובה מחמת טענתו.

ובמגיד משנה שם העמיד את דברי הרמב"ם כאופן שיודעים אנו כי האשה עברה על דת אלא שאין אנו יודעים אם היה התראה, ובאופן זה הדין לדבריו שיכול להשביעה, ומבואר שאפילו ספיקא קמן שאנו רואים שהינה עוברת על דת מכל מקום אינה מאבדת כתובה.

ועיין בדברי מרן השו"ע אהע"ז (סימן קי' סעיף ב) שכתב,

המוצא שובר על שם האשה שנפרעה מכתובתה, בזמן שהאשה מודה שנתנתו לבעל, יחזירו לו. ואם אינה מודה, אלא אומרת: ממני נפל, לא יתנו לא לאיש ולא לאשה.

ובחלקת מחוקק (סימן קי' ס"ק ו)

ואם אינה מודה וכו'. וממילא הכתובה בחזקתה וטורפת הלקוחו, הואיל ואיתרע השובר בנפילה!

וכן הוא בב"ש שם, וכן כתב גם בשו"ת פני יהושע (סימן ז') וביאר כן גם בדעת הסמ"ע, אמנם דעת הט"ז (ח"מ סימן סה) לא כן וכך נראה גם בדרישה אבן העזר (סימן קי' אות ג'), וכך כתב גם בפתחי תשובה בשם שו"ת משכנות יעקב שכן דעת כל האחרונים.

ובהגהות רעק"א (ח"מ סימן סה) הקשה על דברי הפני יהושע ממה שמצינו לגבי שובר שנמצא בידי השליש ומת השליש ואין ידוע האם נפרע החוב או לא שהלכה שאין גובין בשטר החוב, ומבאר שיש חילוק ברעיותא בין נפל לבין נמסר ליד השליש, וכל מה שכתב הפני יהושע הוא בנפל ששם יש ריעותא בשובר ולכן אפשר לגבות את החוב אמנם בספק הנוצר מכך שמסרו את השובר לידי השליש אינו כל כך ריעותא, ולכן הוי ספק ולא ניתן לגבות בשטר, ומדבריו מבואר שכל מה שאפשר לגבות בשטר זהו במקום שאין הספק חזק

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכמו בשובר שנפל שהי ריעותא בשובר אמנם במקום ספק ללא ריעותא שוב לא ניתן לגבות בשטר.

ועיין גם בדברי מרן השו"ע (חושן משפט סימן מב) לגבי לווה שכידו שובר שלא-אומרים יד בעל השטר על התחתונה (דהיינו בעל השובר), ומועיל הספק בשובר להוציא מכלל ודאי ההלוואה - מאחר והלווה מוחזק.

ועיין בגמ' יבמות (סד:) לגבי אישה ששהתה עשר שנים ולא ילדה שיוצאת ומקבלת כתובה שמא לא זכה להיבנות ממנה, ומקשה הגמ' ודלמא איהי דלא זכיא! איהי כיון דלא מפקדא אפריה ורביה לא מיענשה. וברש"י שם ביאר ששאלת הגמ' היא מדוע מקבלת כתובה, ומבואר שבמקום ספק אינה זכאית לקבל את הכתובה.

וביותר לשיטת הרמב"ם שסובר שצריכה לטעון כודאי שהמניעה ממנו דאילו אינה טוענת הוי ספק וכמו שכתב בפרוש המשניות סוף נדרים וז"ל;

אחד מהם שתאמר איני יודעת מה זאת הסיבה רוצה לומר מניעת ההריון ממנו או ממנה הרי היא יוצאת בלא כתובה על העיקר בכל מקום שנפל בו הספק אוקי ממונא בחזקת מריה. עכ"ל.

וכן בגמ' (יבמות סה.), נדון דהוא אמר מינה והיא אמרה מיניה נאמנת מטעם שהיא קים לה ביורה כחץ וכתב הרי"ף (כ:–כא.) וז"ל,

אלא הא דרב אמי על מתני' דהכא אמירא, דתנן נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל, ותני עלה יוציא ויתן כתובה, וקא מיבעיא לן השתא היכא דשהה עמה עשר שנים ולא ילדה וקא אתי ואמר מינה הוא דלאו בת אולודי היא ולית לה עלאי כתובה דבעינן לאפוקה ולמיסב איתתא אחרית דבת אולודי היא, וקאמרה איהי האי דשהאי גבך עשר שנים ולא אולידנא, מינך הוא דאינך יורה כחץ, הילכך אי בעית לאפוקי הב לי כתובתי מאי? וקאמר רב אמי דברים שבינו לכינה היא נאמנת, דאיהי קים לה ביורה כחץ, הילכך לא מצי לאפוקה אלא עד דיהיב לה כתובתה.

וביאר הרמב"ן שם במלחמות וז"ל,

וכך פרושה הוא: אמר מינה דקים לי כגוה ודאי דלאו בת אולודי היא שמתקשה בשעת תשמיש ופולטת שכבת זרע שאין לה בית ולד וכיוצא באלו, והיא אמרה מיניה הוא דאינו יורה כחץ, וא"ר אמי דברים שבינו לכינה היא נאמנת, מ"ט היא קים לה ביורה כחץ והוא לא קים ליה, הלכך ברי דידה עדיף! ומאחר שנאמנת בכך אין לחוש לטענתו של בעל שהוא אומר שאינה ראויה לבנים שאפילו כדבריו אם בא להוציאה צריך הוא ליתן כתובה מאחר שאף הוא אינו יורה כחץ, "אבל אם תרזייהו קים להו במילתא" כיון ששהתה עמו עשר שנים והרי מ"מ יוצאה היא מביתו לא היתה נאמנת, ואף על פי שאמרו חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, ה"מ לטעון עליו טענה של שקר כדי להוציאה וליתן לה כתובה כגון גרשתי, אבל זה שמוציאין אותה בעל כרחיה והיא טוענת שלא להוציאה, אין טענתה לכתובה אלא כאשה שאמרה לבעלה מנה לי בידך שאין בזה חזקה להאמינה.

ומבואר, שבטענות בדבר הכתובה נחשב כטוענת מנה לי בידך שאם מכחיש בכרי אינה מקבלת כתובה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והנה בסוגית הגמ' כתובות (יב:) לגבי מי שטוען על אשתו, כי לא מצאה בתולה והיא טוענת משארסתני נאנסתי, והגמ' שם רוצה להביא ראיה מדברי המשנה שברי ושמה ברי עדיף.

והקשה בבית שמואל (סימן סח ס"ק כב) שלכאורה שונים הדברים שהרי כברי ושמה מדובר במלווה על פה, ואילו כאן אוחות בידה שטר כתובה וז"ל,

ולכאורה קשה בסוגיא זו מה מדמה דין זה לדין מנה לי בידך והלה אומר א"י דקי"ל דאוקמי ממנא בחזקת מריה קמא, דהא שם איירי במלווה בע"פ, וכאן יש בידה שטר הכתובה, ואם איירי במקום שאין כוחבין כתובה א"כ הוי תנאי ב"ד, ואפשר מיד שאומר לא מצאתי בתולים הוא נאמן מטעם חזקה הנ"ל, ואתרע שטר כתובה שלה ונעשה הלואה בע"פ, ולפ"ז י"ל דא"י לטרוף מן משועבדים דהא ע"כ אתרע שטר כתובה שבכידה, מיהו י"ל כיון דאית לה מיגו נשיכולה לומר מוכת עץ אני תחתין] נאמנת ונתחזק השטר כתובה שבכידה. עכ"ל.

ומבאר מדבריו שכל שיש ריעותא קמן כמו שם שאנו יודעים שנמצאת לא בתולה שוב איבד שטר הכתובה את כוחו ודיינין ליה כמלווה על פה.

ואמנם עיין שם בתוס' רי"ד שכתב, שהגמ' יכלה לתרץ בדרך זו וחד מתרי טעמא נקט, וז"ל,

והוא הדין גמי דהוה מצי רב נחמן למימ' עד כאן לא קאמ' רבן גמלי' התם אלא משום דבעל הוה מחוייב לה כתובתה מעיקרא ועכשיו הוא בא לפטור עצמו, אבל במנה לי בידך שלא ידענו שנתחייב לו מקודם לכן אלא עכשיו נרצה לחייבו לא אמרינן, כדכתיבנא לעיל אלא חד מתרי טעמי נקט.

ובשיטה מקובצת שם הביא בשם שיטה ישנה להקשות על ישוב הגמ' שיש מיגו והקשה הלה יש כאן מיגו להוציא, ומשמע שהבין שנחשבת האישה למוציאה וכמו שכתב הב"ש. אמנם גם לדרכו של הב"ש יש לחלק בין מצב בו הריעותא לפנינו וכמו בשובר, או בנמצאת שאינה בתולה, או בעברו עשר שנים, שרואים שיש פגם רק שאין יודעים אצל מי, לבין מצב בו לא ברור כי יש כלל מרידה מצד האישה שבאופן זה אין מקום להרע כוח שטר ברור מחמת טענות שלא הוכחו, ואף גם לגבי עוברת על דת שראינו שאינה מאבדת אף בידוע שהיא עוברת על דת- מכל מקום הלכה היא שאינה מאבדת כתובה ללא התראה וזה אינו ברור שהיה כאן.

ודאי כך הדברים במקרה בו האיש עזב את הבית, אלא שטוען כי עזב מכיון שמרדה בו והיא מכחישה, הרי במקרה זה מה שהוא מורד הוא לפנינו, ומה שטוען עליה זה לא הוכח, ובאופן זה ודאי אין להרע את השטר מחמת כן.

ועיין בפתחי תשובה (סימן קטו ס"ק ג) מה שהביא תשובות האחרונים לגבי עוברת על דת שטענה שהדבר ברצון בעלה וכתב שם הסכמת האחרונים שכל שאנו יודעים שהיא עוברת על דת אינה נאמנת לטעון עליו כן, ובאופן שיש לה מיגו שיכלה שלא להודות, רק אז תוכל להשביע אותו.

ולפי זה אפשר ליישב את סיום דברי המבי"ט (הנ"ל), שכתב אלא אם כן רואים אמתלא לאחר מהצדדים, וגדר זה אינו ברור מהי אותה אמתלא שמהני לדון לפיה (וכמו שהערנו לעיל), ואולי כוונת דבריו הוא על פי האמור שאם נראה לדיינים כי מדובר במרידה שלה אם כן הוי כספק קמן, ומאבד שטר הכתובה את כוחו, ומה שאין כן אם נראה לדיינים כדברי האישה, אם כן יש כאן טענה בעלמא ואז יכולה האישה לגבות על ידי שטר כתובתה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ואם כנים אנחנו בביאור דברי המכ"ט, נמצא שגם לגבי מורדת חלוי הדבר בהכנת בית הדין! שבסתמא אין יכול לטעון כי האשם בה והיא המורדת, אלא אם ימצאו אומדנות שאז נחשב הדבר כספק לפנינו ותחשב האשה למוציאה מהאיש.

ודברים אלו אינם נוגעים למה שנחלקו הבית מאיר והבית שמואל (כסימן קנד, לגבי מומין גדולין שהיו באיש ורוצה האשה לצאת מחמת כן, וכתב הב"ש (שם ס"ק ב), כי אף שלהלכה אין כופין אלא בנולדו, מכל מקום אינה נחשבת מורדת דיכולה לומר דקים לה כהני פוסקים הסוברים שכופין להוציא גם באופן זה. ובבית מאיר כתב דדברי הב"ש צ"ע שהרי דינה לפחות מכתובתה והוא המוחזק בממון.

עיין פסקי דין של בתי הדין הרבניים בישראל חלק ג עמוד 163 שכתבו;

ואף שהדין בגדון וידן הוא בתשלום הכת' והבעל הוא המוחזק בכת' א"כ מספק שהיא דינה כמורדת אין להוציא ממנו את הכתובה.

אמנם כתב בספר נתיבות משפט על רכינו ירוחם ספר משרים (נתיב כ"ג) גבי פלוגתא דרבנן אמ הכעל יכול לכופה לדור עמו במקומו אם הבעל שהוא המוחזק יכול לומר קים לי ולא יפרע לה כתובתה וז"ל: ואיפשר עוד דאפילו לא תפסה, מכל מקום כיוון שהכת' שחייב לה הוא ודאי! והפסד הכתובה הוא ספק אין ספק מוציא מידי ודאי, וזה מקצוע גדול הוא וצריך לפנים.

וכן נראה דעת הבית שמואל (סימן קנ"ד סק"ב) שכתב בפלוגתא דרבנן במומין גדולים שידעה בהן אם היא יכולה לומר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל עכשיו א"י לקבל, שאפילו לרמ"א שפסק אין כופין להוציא מ"מ אין דינה כמורדת אם אין רצונה לדור עמו וי"ל קים לי כהני פוסקים, ועיין בבית מאיר שם שתמה דהלא במורדת דינה לפחות מכתובתה והבעל הוא המוחזק בממון.

אכן דעת הב"ש הוא כמש"כ הנתיבות משפט הנ"ל כיוון שהכתובה שחייב לה הוא ודאי והפסד הכת' הוא ספק אין ספק מוציא מידי ודאי, ועיין בכנה"ג כללי קים לי (אות מ"ו), ובברכי יוסף חו"מ (סי' י"ב סעי' ט"ו).

מ"מ זה אינו דומה לכאן שדברים אלו אמורים בספק שהוא בדין ושם ניתן לדון מי יכול לומר קים לי, אמנם בספק עובדתי גרידא-היינו שטוען החייב לבעל השטר טענות שיש בהם משום הפסד השטר, השטר הינו בחזקתו עד שיוכח לא כן אלא אם כן ישנה ריעותא לפניך.

ויש לדון כאן מחמת טעם אחר, הנה הכלל שרוצה האיש להפסיד את תוספת הכתובה הוא מחמת שאומרים אנו למישקל ומיפק לא נתן לה-היינו שלא נתן לה על מנת שתקח ותצא- וזה נראה שהוא ברומה לתנאי המבטל את המתנה ולא לתנאי שהוא בקום עשה, והנפקותא בין גדרי התנאי הוא מי הצריך להוכיח את ביטול המתנה.

וכך לשון השו"ע בחושן משפט (סימן רמא סעיף י'),

האומר לחבירו: הריני נותן לך כך וכך על מנת שתעשה דבר פלוני, על המקבל להביא ראיה שקיים תנאו. אבל אם אמר ליה: על מנת שלא תעשה, על הנותן להביא ראיה שביטל תנאו.

ולכאורה במקרה שלפנינו חובת האיש להוכיח כי האשה היא שעשתה מעשה בביטול התנאי ועד אז יש לצאת מתוך הנחה כי המתנה קיימת.

ויש להדגיש כי כלל זה מופיע גם בגמ' כתובות נד לגבי בגדים שקנה לאשתו

כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא דמישקל ומיפק לא כתב לה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ועיקר הדין שם הוא מחמת הרישא של הכלל-היינו שכתב לה למיקם קמיה, ועיקר הכלל נאמר באלמנה שאין בה את "מישקל ומיפק" וכפי שביאר שם הרמב"ן במלחמות שהוא כתנאי דע"מ שתשתמשי את אבא, ועליה אם כן להוכיח כי אכן קיימה את התנאי. אמנם הכלל שנקטו הראשונים לפנינו הוא בעיקר מחמת הסיפא, והראיה שהרי באלמנה לא שייך דין זה כלל ומקבלת תוספת.

איך שלא יהיה ואף אם נאמר כי לא ניתן להפסיד את הכתובה מספק – מכל מקום מכלל שבועה או קבלת חרם לא יצאה וכפי שכתב בבני אהובה שיש כאן שבועת נשבעין ונוטלין, ובאופן זה ודאי שיש לפשר, כמבואר בחושן משפט סימן יב

לפי זה היה מקום להפחתת שליש בגין השבועה ולקבוע כי הכתובה תעמוד על סך 666 אלף נ"ט. אמנם יש לדון לגבי העובדה שהאישה התגוררה בבית במשך יותר מארבע שנים – דבר שגם לדבריה שווה 8000 נ"ט לחודש-היינו כ-360 אלף נ"ט במשך תקופת הזמן. (והכוונה היא מזמן תביעת הגירושין ב-19.3.17 ואילך)

לעניין זה נבהיר כי גם אם יש לדון לגבי עניין הכתובה, שהפסדה תלוי בהגדרת המרידה ובעניין מי הוא שהחל למרוד, מכל מקום לעניין המזונות הלכה פשוטה היא שמשעה שאין האישה רוצה לגור עם האיש אינה זכאית למזונות כמבואר ברמ"א בסימן ע' סעיף יב', ונמצא אם כן שמאחר ופשיטא לדעת הרוב כי האישה במקרה זה לא רצתה שלום בית, ולא רצתה באותו שלב להתפייס עם בעלה כלל, נמצא שלא הייתה זכאית במזונות לרבות מדור.

וכפי שכתב בשו"ת יביע אומר (ח"ה -חאה"ע סי' יד) וז"ל;

ומעתה יש לתמוה על העדות ביעקב שמחייבו במזונותיה משום שיש לה אמתלא וטענה, שא"כ אין לך כפייה להוציא גדולה מזו, וכמ"ש הרב בית יעקב. והן אמת כי בש"ע (סי' ע ס"ב) איתא, האשה שיצאה מבית בעלה והלכה לבית אחר אם באה מחמת טענה שהיא בשכונה שמוציאים עליה שם רע וכיו"ב חייב לזונה שם אם תבעה מזונות. הגה, וה"ה אם היתה לה קטטה ולא מיתדר לה עמו והמניעה ממנו ולותה למזונות צריך לשלם, אבל אם המניעה ממנה א"צ לשלם, שאין האיש חייב במזונות אשתו אלא כשהיא עמו. ע"כ. ומבואר שאם יש לה טענה נכונה הוי המניעה ממנו וצריך לזונה כשהיא בנפרד ממנו. אולם י"ל דהתם מיירי שהיא מוכנה להשלים עמו כשיתקן המעוות, וכגון נידון הש"ע דסמא בידיה להעבירה לשכונה אחרת וכיו"ב, אבל באופן שאין רצונה לחזור אליו עוד, אין מקום לחייבו במזונות, שא"כ הו"ל ככפייה להוציא, ואין כופין אלא באותם שאמרו חכמים. ...

ושו"ר בשו"ת זכור לאברהם אביגדור (בדף קנח ע"ג), שהביא מ"ש ה"ה (פי"ד מה' אישות) בשם הרשב"א, שהמורדת בטענת מאיס עלי אין לה מזונות וכו', ודייק מדבריו שאפי' אם נותנת אמתלא לדבריה למה הוא מאוס עליה אין לה מזונות, כיון שאינה רוצה בו, והקשה ע"ז, מ"ש הרשב"א הובא בשטה מקובצת (כתובות קג), שאשה שיצאה מבית בעלה והלכה לה, אם נתנה טעם לדבריה חייב לתת לה מזונות שלמים במקום שהיא, אבל אם לא נתנה טעם לדבריה פטור ממזונותיה, ואפי' למ"ד יש מזונות למורדת גמורה, התם כיושבת עמו בבית וכו'. [א"ה, וע' בשו"ת הרשב"א הגד"מ סימן קנ. ודו"ק].

ולכאורה דברי הרשב"א אלו הם דלא כמ"ש הרשב"א שאפי' נותנת אמתלא לדבריה אין לה מזונות. ותירץ, מיהו קושטא דמילתא שאינו חולק, דהרשב"א מיירי כשהיא חפצה בו, אלא שמשום איזה סיבה עזבה את הבית, כגון מפני קטטה עם חמותה וכיו"ב, ומש"ה חייב במזונותיה, אבל האומרת מאיס עלי ואינה רוצה להיות אשתו עוד למה יתן לה מזונות. ובדאי דלדידן דקי"ל שאין כופין אותו לגרש בטענת מאיס עלי, אין לה מזונות ג"כ, שאם יכפוהו לזונה, הוי גט מעושה, כיון

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שכופין אותו באונס ממון. ע"כ. והוא תנא דמסייע לן. (וכמ"ש ג"כ הגאון מליסא בס' בית יעקב הנ"ל).

וע' עוד באורך בשו"ת יביע אומר (ח"א תאהע"ז סי' סא), בדין חובת ההוכחה בדיני מזונות – על הבעל או על האשה.

לפי האמור לעיל שבעיקר הדין לא ניתן לקבוע כי הפסידה האשה את הכתובה אלא שיש לעשות פשרה מחמת דין השבועה, ולפי מה שנהגו לפחות שליש מדין הפשרה יוצא כי על האיש לשלם סך 666 אלף ₪ עבור הכתובה, אלא שכאמור יש להפחית מכך כ-360 אלף ₪ עבור דמי השימוש, ועל כן יצטרך האיש לשלם עבור הכתובה עוד כ-300 אלף ₪.

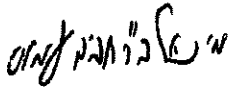
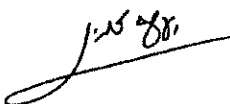
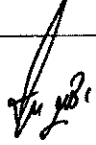
מסקנת הדברים:

ערעור האשה נדחה. ערעור האיש מתקבל חלקית ועל האיש לשלם סך 300 אלף ₪ בתור כתובה ותוספתה.

אין צו להוצאות.

ניתן לפרסם לאחר השמטת פרטים מזהים

ניתן ביום (.) 13/10/2024 (24.2.2024)

 הרב מיכאל עמוס	 הרב יעקב זמיר	 הרב יצחק יוסף
---	--	--

העתק מתאים למקור
בנימין שונם, המזכיר הראשי

